

## Geboorte 11e 'Goma' uitgesteld vanwege bezoek Roechama



In deze nieuwsbrief o.a.:

- Reisverslag Oekraïne
- Reisverslag Letland
- Nieuwe adopties

## Reisverslagen mei 2016

*"Ik zal hun in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven (Yad v'Shem) beter dan die van zonen en dan die van dochters; een eeuwige naam zal Ik ieder van hen geven, een naam die niet uitgewist zal worden." (Jesaja 56:5)*

### **Twee reizen**

In de maand mei hebben we twee reizen naar Oost Europa mogen doen. Eén begin mei naar Oekraïne met twee busjes en zes personen, Gijsbert, Jacqueline, William en Niek Visser en Wim en Ria Verwoerd. De tweede reis was van 19 tot 23 mei naar Letland met één busje en twee personen: Wim en Ria.

### **De reis naar Oekraïne**

In de samenkomst in Nieuw-Lekkerland op 30 april

werden we uitgezegend door de gemeente. De busjes waren met een rijke lading gevuld. Voor minstens 30 mensen hadden we een koffer met kleding en soms ook een persoonlijk pakket. We vertrokken zaterdag halverwege de middag en overnachtten in Duitsland. Vanwege de 1 mei viering was er bij de Oekraïense grens geen rij en waren we snel de grens over, zodat we nog bij daglicht in Uzgorod aankwamen bij Mirosha, Vadiem en Gobica.

### **Van streek**

Mirosha vertelde dat zij vanwege bezuinigingen bij Chesed minder uren werk heeft en ook dat zij voor de verzorging van Gobica de helft minder uren per maand vergoed krijgt. Vadiem heeft ook nog geen werk. Mirosha vertelde over de oude Joodse man Ludwig. Hij kreeg van Chesed elke maand 900 grivna op zijn pas waarvan hij producten kon kopen: "Nu zijn de criteria veranderd en mag Chesed alleen mensen helpen die minder dan 1450 Grivna pensioen krijgen en Lud-



**Ludwig krijgt geen uitkering meer**

wig krijgt 1500 pensioen per maand (€ 50). Hij krijgt die 900 Grivna nu niet meer, terwijl hij vaak medicijnen nodig heeft. Hij was door dit nieuws best van streek. Ik mag bij hem ook nog maar vijf uur per week werken." We besloten bij hem op bezoek te gaan en te zien wat we zouden kunnen doen.

### Galina

Maandagmorgen maakten we de reis naar Vinogradova om samen met Chesedwerker Galina gezinnen te bezoeken. Galina bleek zelf hartproblemen te hebben. Eén keer hebben ze de ziekenauto moeten bellen en haar naar het ziekenhuis moeten brengen. God zij dank dat haar man, die vaak maanden in het buitenland werkt, thuis was: *"Anders had ik er waarschijnlijk niet meer geweest."* Hij wil, wanneer het met Galina weer wat beter gaat, naar Hongarije gaan, omdat daar de medicijnen goedkoper zijn.

### Alles op Gods tijd

Galina, die als lerares literatuur met haar 45e met pensioen ging, heeft een zoon in Uzgorod en een dochter in Israël. Zij is getrouwd en heeft drie kinderen. Op de vraag of het voor hen niet de tijd was om naar Israël te gaan, ook gezien de betere medische voorzieningen daar, antwoordde Galina: *"Toen de kinderen klein waren, dachten we erover met het hele gezin naar Israël te gaan, maar mijn vader wilde niet. Hij had de oorlog overleefd en was tevreden met een stukje brood."* Galina voorziet nu in Israël veel problemen: *"Alles op Gods tijd, ik heb hier mijn werk. God laat mij nog hier om de Joodse mensen te helpen. De artsen hier zijn niet slecht, alleen hebben ze niet de goede apparatuur en medicijnen."* Galina vertelde dat voor de oorlog de helft van de inwoners van Vinogradova Joods was. *"Hier had je geen Duitsers, hooguit één of twee. Maar die gaven wel de*



Chesedmedewerker  
Galina

*commando's; en aan de jonge mannen uit o.a. Tsjechië gaven ze geweren. Toen de Joden gevangen genomen werden, zijn ze gelijk doodgeschoten."*

### Angela en Vova

We reden samen met Galina naar Vilok. Daar bezochten we Angela en haar man Vova en hun twee kinderen. Angela is een wees. Haar vader kwam om bij een auto-ongeluk toen Angela twee was. Haar moeder trouwde opnieuw, maar zij is overleden toen het (half)zusje van Angela, Tamila, geboren werd. Deze vader leeft nog wel, hij is echter verslaafd en kijkt niet naar de kinderen om. Angela en Vova wonen bij de oma van Angela in het achtergedeelte van het huis zonder stromend water. Er was door sponsors geld gegeven zodat Vova een badkamer kon bouwen. Hiervoor had hij eerst zelf de waterleiding moeten aanleggen. Nu zagen we hoe hij zelfs eerst een waterput heeft moeten 'graven' en een eigen pomp aanbrengen om water in huis te kunnen krijgen. Gelukkig dat Vova heel handig is. We verbaasden ons over alles wat hij in huis al verbouwd heeft en waar hij mee bezig is. We complimenteerden hem voor zijn inzet en handigheid. We gaven het gezin de klaarge maakte koffer, stroopwafels, kaas en daarnaast het boek van Jacob Damkani 'Waarom ik?' en het boekje 'Kom naar huis'.

Ook Tamila van 17 jaar was aanwezig. Zij woont bij haar eigen oma. Daar leeft ze heel arm en ze is ook erg eenzaam. We gaan ook haar sponsoren en waren blij ook haar kleding en spullen te kunnen geven.



Valodja, Angella en hun  
zoontje, en Tamilla

## Bijbel voor de helft gelezen

Het volgende bezoek was bij Katja Jatkovits met haar man Ivan en vier kinderen, waarvan er drie, Ivan 23 jaar, Valodja 20 jaar en Dima 7 jaar, een verstandelijke beperking hebben. Joera van 16 jaar is een pientere en zeer handige jongen. Hij heeft de 9e klas afgemaakt en gaat nu naar de middelbare school. Hij leert daar voor elektricien. Zijn moeder is zichtbaar trots op hem: "We hadden pas ouderavond. Joera is een heel goede student." Katja vertelde dat haar man Ivan vaak weg is om geld te verdienen. Hij was er ook niet. Hij komt de laatste tijd ook niet toe aan het verder bouwen van hun huis, waar nog veel aan te doen is. Zoon Ivan melkt



Joera en Dima

elke dag de koe bij Katja's vader, die een kilometer bij hen vandaan woont. Terwijl William en Niek met Joeri voetballen, dronken wij binnen nog een kopje thee. We lazen voor Katja uit de Bijbel, een stukje uit de Bergrede over het niet bezorgd zijn. Katja zei: "De Bijbel die jullie mij gegeven hebben, heb ik al voor de helft gelezen." We moedigden haar aan er mee door te gaan en legden, zo vlak na Pesach en de week van ongezuurde broden, ook het verband uit tussen Pesach en de dood van het Lam van God, Jesjoea. We lieten wat boeken achter en natuurlijk de koffer met kleding en een tas met kaas e.d. Voor de jonge Dima hadden we een fiets, waar hij heel blij mee was. Toen we hoorden dat Joera bijna jarig was, gaven we hem een bal.

## Trouwen

Op bezoek bij de jonge weduwnaar Arsen en zijn zoontje Zjenja van acht jaar, zagen we nu een jonge vrouw in huis, Sveta. Vijf jaar geleden overleed de vrouw van Arsen. Arsen leeft achter in het huis van zijn moeder, heel eenvoudig. Hij vond het moeilijk spullen aan te nemen. Galina zei: "Arsen is zo bescheiden. Hij denkt altijd dat een ander het harder nodig heeft." Bij het weggaan,



Arsen, Sveta en Zjenja

vertrouwde Arsen ons toe dat ze op 9 juli hopen te gaan trouwen. We gaven hen de Aäronietische zegen en een financiële bijdrage voor hen, naast de spullen en een paar boeken die we al gegeven hadden. We zijn natuurlijk heel blij voor hem en voor zijn zoontje Zjenja. We bezochten de familie Kopolovits, maar bleven wel buiten. Bij Joera,

de oudste in het gezin is weer tuberculose vastgesteld, dus moesten we oppassen voor besmetting. Hij heeft een maand in het ziekenhuis gelegen en kan zeker vijf maanden niet werken, terwijl het gezin, zonder vader, zo van zijn inkomen en arbeid afhankelijk is. De twee meisjes Anna en Znilsjanna zijn al flinke meiden geworden, ondertussen al 12 en 13 jaar oud. We lieten een koffer en nog wat leuke spulletjes achter.

## Bogdan overleden

Het volgende bezoek, bij de familie Bindas, was een condoleancebezoek. Vorig jaar in oktober waren we nog geweest en hadden een wandelwagen voor de toen bijna twee jaar oude Bogdan bij ons. Bogdan is echter deze winter overleden. We wilden de familie graag troost bieden. Vader Ivan en zijn vrouw Olga waren thuis. Evenals dochter Nadya, die de moeder is van Bogdan en van de 9-jarige Misja, en nog een jongere dochter. Nadya vertelde dat Bogdan twee maanden lang maagklachten had, dat het opeens slechter ging en hij in het ziekenhuis plotseling was overleden. We konden een paar foto's van Bogdan laten zien die we in oktober nog van hem gemaakt hadden. We beloofden een fotoboekje van hem op te sturen. We troosten hen o.a. met woorden van Jesjoea, Die gezegd heeft: "Ik ben de opstanding en het leven, wie in Mij gelooft zal leven ook al was hij gestorven. Er is een opstanding ten leven. De Heer leeft en wie op Hem vertrouwt zal ook leven."

In het gezin was nog geen Bijbel. Die werd gretig aangenomen, toen we hem gaven, net als een paar andere boeken. We baden om troost voor het hele gezin. Dit gezin leeft in grote armoede. Alleen de zus van Nadya werkt en Olga en Ivan krijgen een invalide pensioentje.

We dronken nog wat samen met Galina en namen afscheid van haar en haar man. Het was al zeven uur 's avonds, te laat om onderweg de familie Goma nog te bezoeken, zoals we eigenlijk van plan waren. We hadden nog bijna twee uur rijden voor de boeg.



De Bindasfamilie, direct lezend in de Bijbel

"De Bijbel die jullie gegeven hebben, heb ik al voor de helft gelezen."

## Deuren gaan open

In Nehemia, waar we overnachtten, ontmoeten we een gelovig echtpaar, Sergei en Lena. Zij hadden belangstelling voor het werk van Roechama en voor de geschiedenis van het Joodse volk. Ze komen uit L'vov en beloofden daar spreekbeurten te regelen in hun gemeente. Dinsdag brachten we samen met de mensen van Zhyttya door. Nadya, die de leiding heeft, praatte ons in het kantoor eerst bij, zoals over Inna: "Zij heeft haar arm gebroken en kan nu niet koken, daarom heeft ze een magnetron nodig, fijn dat jul-



Sergei en Lena

lie die meegebracht hebben." Anna Shosh, die op zo'n wonderlijke wijze bij de gemeente is gekomen, heeft een oom in Beregova: "Ze waren niet zo erg bevriend, maar een maand geleden was hij ziek en lag in het ziekenhuis in Uzgorod. Anna en haar moeder gingen elke dag op bezoek en nu hij weer thuis is, bezoeken ze hem ook regelmatig. Anna heeft hem gezegd: "Weet u wel dat wij Joden zijn?" "Ja, ja" beaamde hij. Anna vervolgde: "Maar wij zijn niet zomaar Joden, wij hebben een roeping. Ik ben zelfs al naar Israël geweest, er was geen geld, dat heeft God gedaan." Nadya voegde eraan toe: "Anna begint te preken. Zij is nu al

"Wij zijn niet zomaar Joden, wij hebben een roeping."

zendelinge. Wij zijn nog niet geweest, maar hij wacht op ons. Door Anna gaan deuren open."

## Zolang gewacht

Zo vertelde Nadya ook over een gezin waar haar tante Rita vroeger al contact mee zocht, maar oma Raisa wilde niet zo graag contact; "Met een feest



Anna Shosh en haar twee dochters

belde Rita wel, maar voor haar was één of twee keer per jaar wel genoeg. Een maand geleden belde de kleindochter dat oma ziek was en vroeg of Rita kon komen; ze ging sterven. Ik vertelde dat Rita al vijf jaar in Israël woont, maar dat wij zouden kunnen komen. We gingen zondag direct. Ze kreeg een soort aanval, angstig om te zien, maar ze zei: "Ik heb zolang gewacht." We hebben haar gezegd; "Je moet je bekeren. God heeft Zijn Zoon gezonden. Ze zei: "Ik weet niet wat te bidden." Toen hebben wij gebeden en zij herhaalde elk woord. En toen we zongen, zong ze mee. Haar kleindochter keek met grote ogen. Raisa sliep die nacht voor het eerst goed. De volgende dag belde de kleindochter: "Kunnen jullie ook komen voor mijn vader?" Aan het eind van de week brachten we een kort bezoek bij Raisa; het gaat weer goed met haar. Ook haar kleindochter Diana was aanwezig.



Nadia en Raisa

## Om vier uur opgestaan

Daarna gingen we bezoeken doen. Bij Valentina was de tafel goed gevuld. Ze was om vier uur opgestaan, zoals ze verklaarde; "En om negen uur was ik klaar. Het is feest, omdat jullie er zijn. O, wat heb ik lang op jullie gewacht." Deze weduwe bezoekt trouw elke sjabbat de samenkomsten, sinds ze in contact is gebracht met Zhyttia: "Het is zo'n geweldige plek. Nadya is als een moeder Theresa, daar is altijd vrede." Nadya beaamde: "Ze heeft een gezin gevonden." Doordat de sponsor haar schulden betaalde en ook het geld voor een grafsteen voor haar man en zoon, is het leven voor Valentina zoveel fijner geworden: "Nu ik niet meer hoeft te werken, ben ik niet meer zenuwachtig. Mijn leven is zo veranderd." Ze voegde er wel gelijk aan toe: "Alleen mijn pensioen zou twee keer zo hoog moeten zijn." Valentina werkte bijna vijftig jaar als laborante op dezelfde plaats: "Ik heb gewerkt als hoofdverpleegkundige en als laborante. Ik had een grote verantwoordelijkheid en toch heb ik hetzelfde pensioen als iedereen, 1400 Grivna (€ 50). Geve God dat ik beetje bij beetje kan leven. Als ik maar gezond mag zijn."

“...’Is er een God of is er geen God!’ riep hij dankbaar uit...”

We lazen ter bemoediging Jesaja 54:1-7 voor haar, beloften van verlossing en terugkeer: *"Want Uw Maker is uw Man."* En we zongen; *"Hodoe l'Adonai, ki tov."* Looft de Heere, want Hij is goed.

### Alle verzorging thuis

Ook Ira, die sinds twee jaar weduwe is, bezochten we in haar huis, dat nu na 37 jaar een grote opknabbeurt krijgt. Haar man, die 22 jaar ouder was dan Ira, overleefde Auschwitz en een paar andere kampen: *"Ik heb hem nooit aan een ziekenhuis gegeven, alle verzorging heb ik thuis gedaan."* Ira vertelde hoe haar man in vrede zijn laatste adem uitblies. Ze bedankte ook voor alle kaarten: *"Ik zou wel terug willen schrijven, maar weet niet waarheen."* Als belofte voor Ira's *"verstandig omgaan met een ellendige"* en haar trouwe zorg voor haar lijdende man, lazen we Psalm 41: 1-4 en Psalm 40:18.



Ria met weduwe Ira

### In mijn armen

We bezochten nog een weduwe, Dozalia. Op 1 mei was het de veertigste dag van het overlijden van haar man German. Op die dag wordt de rouwperiode afgesloten; *"Hij is 82 jaar geworden. Hij was nog nooit één dag in het ziekenhuis geweest toen hij vijf jaar geleden een insult kreeg. Toen hij thuis kwam te liggen is Alla (de dochter) gestopt met werken, terwijl ze een goede baan had."* Alla zei: *"Hij is in mijn armen overleden. Het ging steeds slechter met hem, hij had ook open wonden. Hij kon de hele nacht niet slapen. En moest om de twee uur omgekeerd worden. Aan het eind was het heel zwaar om te zien."* We bewonderden Alla dat ze tot het eind toe haar vader heeft verzorgd. Dozalia en Alla gaven aan nog steeds niet goed te kunnen slapen. *"Eerst had ik geen tijd om na te denken, nu denk ik overal over na,"* zei Dozalia. We lazen Jesaja 25: 6-9, de belofte van de opstanding: *"Hij zal de dood voor altijd verslinden."* We legden het verband tussen het Pesachlam, het schuilen achter het bloed, Jesjoea's dood en opstanding en de opstanding van hen die in Hem geloven.

### Bij Jaroslav

We reden Uzgorod uit, de Karpaten in naar het plaatsje Velike Berezni Daar woont het gezin van Jaroslav en ook zijn zus Anna woont een stukje verderop, tussen de zigeuners. Die zorgen voor problemen. Anna zou wel dichterbij haar broer willen komen wonen, maar ze raakt het huis niet kwijt, omdat het tussen de zigeuners staat. Zij was naar het huis van Jaroslav en Sofia gekomen. Anna heeft twee zonen; één zoon van 51 die invalide is en een ander van 53 jaar.

Anna was net 1 mei 78 jaar geworden. Ze overleefde de oorlog. Mensen in het dorp hadden haar en haar twee zusjes verstopt in de bergen. Haar moeder was christen en had niets te vrezen. Haar vader was meegenomen en kwam in het jaar daarna weer terug: *"Voor mij is het alsof het gisteren allemaal gebeurd is, al is het zoveel jaar geleden."*

Met Jaroslav en zijn vrouw Sofia bespraken we het maken van Aliya: *"Wie heeft mij daar nodig?"* Wim antwoordde: *"God."* *"Ja,"* beaamde Jaroslav, *"als God het Zelf zegt, alles hangt van geloof af."* Ook de zoon en schoondochter en hun (klein) dochter Miroslava wonen in hetzelfde huis. Daarnaast hebben ze nog een zoon Vasil en een zoon Jaroslav die verslaafd is aan drugs. We hadden koffers en allerlei spullen bij ons. Voor hun kleindochter Miroslava wilden ze graag een viool, die we een volgende keer proberen mee te brengen. We baden met het gezin, lazen uit Gods Woord en namen afscheid.

### Is er een God?

Bij Lilya Kogan brachten we een tas van de sponsor en een groot matras. Lilya heeft erg last van haar benen: *"Als het weer verandert, doen ze zeer."* Lilya heeft ook een kunstheup.

Met Mirosha bezochten we 's avonds Ludwig nog, voor wie ze bij onze aankomst al aandacht had gevraagd. Ludwig was erg verrast door onze komst. Hij is erg eenzaam: *"Mijn vrouw is tien jaar geleden overleden, mijn zoon is invalide en woont op het platteland, soms bel ik met hem."* Ludwig vertelde hoe zijn opa en moeder heel erg geleden hebben in het getto, waar ze naartoe gebracht waren: *"Mijn vader, die zelf geen Jood is, heeft mij samen met mijn moeder gered. Toen ze ons op kwamen halen uit het getto en wegvoerden naar Tsjop, heeft hij ons gestolen. Opa kon hij niet meenemen. Daarna hebben we ondergronds geleefd."*

Hij vertelde nog over zijn moeder dat zij erg gelovig was: *"Mijn vader liet haar naar de synagoge gaan."* We boden Ludwig een sponsor aan, zodat hij voortaan elke maand 700 Grivna zou krijgen: *"Is er een God of is er geen God?"* zo riep hij dankbaar uit, zijn armen omhoog heffend. We legden uit dat wij gelovigen zijn



Jacqueline, Niek, William en Gijsbert samen met Ludwig (midden)

uit Nederland die van het Joodse volk houden. Ludwig onderbrak ons: *"Jullie weten niet hoe het hier in de Transkarpatië voor ons geweest is. De christenen hier en in andere landen hebben ons gehaat, net als Hitler."* We erkenden dit, maar zeiden dat wij het Joodse volk willen zegenen en helpen, zoals ook Corrie Ten Boom. Het boek de Schuilplaats boden we hem ook aan.

### Woensdag

's Woensdag ontmoetten we bij het ontbijt Christine, lid van een messiaanse gemeente in Uzgorod. Voor het kinderkamp in die gemeente was geld meegegeven. Dat overhandigden we haar en ook het boek 'Flee from Babylon' en andere lektuur en DVD's.

We maakten de mooie rit naar Moekatsjevo en deden samen met Ira verschillende bezoeken. Eerst werd Ludmila bezocht. Zij werd geboren in 1937 in Oost Europa en overleefde de oorlog omdat zij op tijd kon evacueren naar Rusland naar een plaats aan de rivier de Wolga. We brachten haar een seniorenledikant met matras, naast alle cadeautjes in de boodschappentas.



Ludmila met haar nieuwe bed

### Waarom ik?

Ira bracht ons nog bij de 38-jarige Zhenja. Hij zit in een rolstoel. Hij dook in ondiep water en liep een dwarslaesie op. Zhenna is geboren in Moldavië maar reisde veel omdat zijn vader in het leger zat. Zhenja wil niet afhankelijk zijn. Hij werkte als professioneel computerprogrammeur, maar werd drie jaar geleden ontslagen vanwege de crisis. Hij heeft van zijn invalidepensioen een computer opgespaard en probeert via internet wat te verdienen. Op de vraag of hij vrienden heeft, antwoordde Zhenja: *"Die komen op bestelling, als ik ze vraag."* We boden hem aan een sponsoring aan, maar zelf had hij zoiets van: *"Waarom ik, er zijn anderen die het nodig hebben."* Daarop zei Ira: *"Anderen worden door anderen geholpen."* We gaven Zhenja trouwens ook het boek 'Waarom ik?' Dat zal hem op belangrijke

levensvragen antwoord kunnen geven.

### Nog nooit aan gedacht

Sasja, die bezig is aan een grafisch opleiding, en zijn moeder Maya brachten we ook een bezoek. Sasja is nu in zijn derde jaar en maakt goede vorderingen. Soms krijgt hij via internet ook kleine tekenopdrachten. Maya heeft werk als psychologe op een school. Gelukkig studeert



Zhenja

Sasja gratis vanwege zijn beperkte validiteit. Sasja maakte van de jongens een foto en belofde van beiden een portretschilderij te maken. Op de vraag of ze wel eens over Israël nagedacht hadden, was het antwoord ontkennend: *"Nee daar hebben we nog nooit aan gedacht, we hebben zelfs geen paspoort."* We wezen hen op het plan van God en gaven ook de brochure *"Kom naar huis"* en het boek van Jacob Damkani, naast tekenpapier en een koffer met spullen.

### Berta en German

We vonden een zeer verdrietige Berta thuis: *"German is mijn verdriet"*, zo verzuchtte ze, *"hij drinkt voortdurend. Hij ging een poosje naar de synagoge, toen zei een stem dat hij niet meer moest gaan en is hij er mee gestopt."* We begrepen dat German, de zoon van Berta, voor het komen naar de synagoge twee keer op een dag, per maand een bedrag kreeg, dat hij dus gebruikte voor de drank.

Berta was ten einde raad: *"Ik bid voor hem, jullie bidden voor hem. Ik weet ook niet waarom hij niet verandert."* Het enige positieve dat ze wist te vertellen was: *"Hij leest in de Bijbel en vraagt voortdurend naar de Hollanders. Als hij geweten had dat jullie zouden komen, had hij misschien thuis gebleven."*

German hoort stemmen en maakt het leven van Berta ondraaglijk: *"Hij zegt tegen mij dat hij mij haat. Het komt allemaal door de drank. Hij wil voortdurend geld, maar dat heb ik niet. In de synagoge is ook heel veel met hem gesproken, maar hij blijft drinken. Het wordt slechter en slechter."* Ira stelde aan Berta voor dat zij naar een verzorgingshuis zou gaan zonder German. Berta denkt niet dat dat mogelijk is, ook niet om het huis aan German over te geven: *"Hij zal*



Berta bekijkt de kaart uit Nederland

## “Niemand behalve Roechama helpt ons.”

*alles verkopen om maar aan drank te kunnen komen.”*  
We lazen uit Psalm 56: *“Op de dag dat ik vrees, vertrouw ik op U”* en baden met Berta. Berta reageerde haast wanhopig: *“Mooie woorden, maar de praktijk...”*

### **Padalets**

We reden naar het afgelegen dorpje waar de familie Padalets woont. Bij Valentina en Roman was een dochtertje geboren, Katja. Voor haar hadden we pampers en voeding bij ons. Ook waren er een paar tassen en koffers voor het gezin klaargemaakt. Daar waren ze heel blij mee. Katja heeft drie oudere zusjes en een broer: Tanja, Karina, Stefan en Joelja. Karina was thuis, voor haar hadden we een leuk fietsje bij ons. De oudste drie kinderen waren nog niet thuis uit school. Ze gaan elke dag te voet, zo'n 30 a 40 minuten lopen. Ook Tanja, de moeder van Roman en een zus van Roman, wonen bij hen. Roman was zelf ook thuis, hij was hout aan het hakken. Roman is monteur en heeft tijdelijk werk. Valentina is in het ziekenhuis bevallen. Er zijn wat complicaties waarvoor ziekenhuis bezoek nog nodig is. We spraken met het gezin over Gods plan m.b.t. Israël en gaven elk volwassen gezinslid een boek of brochure en namen afscheid. Op de terugweg kwamen we twee kinderen nog tegen, op weg naar huis.

### **Eén keer per jaar**

We bezochten ook de oma van Emma, die nog op school was. Emma woont bij haar oma, omdat haar moeder Anja in de Oeral werkt; één keer per jaar komt ze naar huis. Het reizen is te duur om vaker te komen. Oma kan zelf niet werken omdat ze het aan haar hart heeft: *“Daarom moet Anja wel in het buitenland werken, niemand behalve Roechama helpt ons.”* Oma vertelde dat de wasmachine kapot was. Ze moet nu alles met de hand wassen. Een nieuwe wasmachine kost ook al gauw 6000 Grivna (€230) Oma toonde een kaart uit Nederland en vertelde dat ze die allemaal in een album plakt. We gaven haar ter bemoediging een paar boeken, ook een boek met getuigenissen van Joodse mensen die de Messias gevonden hebben.

### **Geboorte uitgesteld**

's Morgens had Ria al gebeld naar het grote gezin van Igor en Loeba Goma of we rond een uur of zes 's avonds zouden kunnen komen. *“Jullie zijn welkom”*, zei Igor enthousiast. Maar toen we aankwamen en zeer hartelijk werden begroet, zagen we onmiddellijk dat Loeba hoogzwanger was; *“Dat klopt,”* zei Igor, *“vandaag hadden we een afspraak in het ziekenhuis om de baby geboren te laten worden, maar het is vanwege jullie komst een dag uitgesteld.”*



Het gelovige gezin Goma is gevlucht uit Oost-Oekraïne: *“We woonden in Makievka, dertig kilometer van het front. We hoorden en zagen alles. We wisten niet hoe de oorlog zou verlopen. In juli 2014 konden we hier een huis huren. We hebben alles achtergelaten en zijn met de auto hierheen gekomen. Heel veel mensen hier hebben geholpen. Met alle tien de kinderen gaat het goed, ze gaan op een goede school en drie kinderen krijgen muziekles; twee leren viool spelen en één piano.”*

Igor dient een gemeente in Tsertnova, 85 kilometer bij hen vandaan. Het gezin zong, onder de krachtige leiding van vader Igor, een paar Russische liederen voor ons. Wij zongen ook wat voor hen. We voelden ons door de Geest heel erg met elkaar verbonden in liefde en geloof. We lieten het boekje *'Kom naar huis'* achter als ook tien exemplaren van het *'vijfde hoofdstuk'*, zowel in het Oekraïens als in het Russisch en ook nog het boek van Jacob Damkani. Bovendien hadden we voor dit gezin twee grote koffers en een tas met kleding en spullen. En de sponsor had nog een soort verrassingspakket meegegeven met produkten, zoals waspoeder, speelgoed enz. Het was weer laat voordat we thuis, in het hotel, waren, maar met veel blijdschap keken we terug op dit bezoek.

### **Anna**

Donderdag morgen kwamen we bij Chesed Rosa tegen. We spraken kort even met haar. Op het kantoor spraken met de directeur over de financiën.

Als eerste bezochten we de familie Kovalyova, die ook gevlucht zijn uit Oost-Oekraïne, uit de omgeving van Lugansk. Ze wonen met zijn vieren in een flat, die wordt betaald door Chesed. Opa Igor en zijn vrouw Iraida met hun dochter Anna en kleinzoon Daniel. Igor en Iraida hadden beiden vroeger een goede baan. De vorige keer dat we hen bezochten was Anna niet thuis, toen was ze in Kiev voor een chemokuur vanwege kanker.

Nu was ze wel thuis. Ze heeft een operatie gehad en vier keer een behandeling omdat er ook uitzaaiingen waren. Ze staat onder strenge controle en moet elke drie maanden terug naar Kiev. Het bloedonderzoek wordt steeds in Uzgorod gedaan. Haar schildklier werkt ook niet goed en daarom voelt ze zich ook heel slap. Anna zei: *“Het eerste wat ze tegen me zeiden, was: Je mag niet in de zon.”*

We spraken met hen over de mogelijkheden om naar Israël te gaan. Heel veel familie blijkt daar al te wonen: *“Voor de oorlog in Oekraïne begon (begin 2014) zijn we er een keer geweest.”* We gaven hen de brochure *'Kom naar huis'* met wat uitleg. Er bleek een Bijbel in huis te zijn: *“Ik ga elke keer naar de Grieks Katholieke kerk.”* zo voegde Anna nog toe.

### **Zegen van kleinkind**

Maria Mirluz en haar zoon Arthur helpen we al zeker tien jaar. Maria was jong weduwe, toen haar man overleed aan de gevolgen van de Tjernobilramp. Hij moest als legerofficier leiding geven aan de bluswerkzaamheden

bij de kernramp.

Maria heeft zelf als jonge vrouw een infarct gehad, daarom heeft ze in haar rechterarm nog weinig kracht. Arthur is vorig jaar getrouwd met Natasja en ze hebben ondertussen ook al een zoontje, Maxiëm van drie maanden. Ze wonen allemaal bij Maria in.

Maria leeft van een klein invalidepensioen. Arthur heeft werk als kok en verdient ongeveer 2000 Grivna (± € 70,--) Het valt niet mee om rond te komen. Maria vertelde dat ze achterstallige betalingen hebben voor de vaste lasten. Er was zelfs een aanmaning binnen met de uiterste betaaldatum. Omdat deze datum juist verstreken was, besloten we het bedrag van € 80,- voor hen te betalen.

Het kleinkind zorgt voor heel veel vreugde in het leven van Maria: *"Ik houd heel veel van Arthur, maar voor mijn gevoel nu nog meer van mijn kleinkind."*

We lazen psalm 115, de zegen, in het bijzonder de kinderzegen, is van de Heere. De Heere geeft vreugde in plaats van verdriet. We baden voor het jonge



Natasja met haar zoontje Maxim en Maria

gezin en ook voor Maria die nu een gezwel in haar rug heeft en zich daar zorgen over maakt. We lieten een koffer achter en verschillende boeken en ook de Bijbel.

### Alles is in Gods handen

We brachten ook nog een bezoek bij de weduwe Tatjana en haar zoon Sasja. Haar man Vladimir die een heel goede violist was en ook een violenbouwer, is vorig jaar overleden. Hij betekende ontzettend veel voor haar. Hij stuurde ook groeten en kaarten naar de jonge Niek, die er nu ook bij was, als reactie op de tekeningen en kaarten die Niek hem stuurde. Tatjana herhaalde nog eens dat hij ook gedichten schreef: *"Als ik sliep, schreef hij."* Het laatste gedicht dat hij maakte las ze voor, Daarin kwam naar voren: *"Ik hou van vioolspelen, maar ik speelde ook voor de vreugde van mensen en voor God."*

Zijn zoon uit Rusland is nog een keer een week geweest in 2014, daarna niet meer, ook niet op de begrafenis: *"Hij heeft een Russische auto en was bang om te komen."*



Holocaust overlevende Eva en kleindochter Karolina

Hij lijkt zo op zijn vader. Tatjana vertelde met enige trots: *"Hij zei tegen mij via skype: 'Ik weet waarom je zoveel van mij houdt, omdat ik veel op mijn vader lijkt.'" Sasja, de zoon van Tatjana, die aan een tumor in zijn hoofd is geopereerd en die vele chemokuren gehad heeft, zag er goed uit, alles lijkt stabiel: "Volgende week krijg ik weer een MRI scan. Maar alles is in handen van God."*

We hoorden nog meer details over Vladimir, over zijn sterven en begrafenis. We eindigden het bezoek met het lezen van Bijbelgedeelten die spreken over de opstanding uit de doden, zoals Jesaja 25:8 en Johannes 11: 25-27. We lieten natuurlijk ook een tas met spullen en wat brochures achter.

### Eva Jugas

Bij de familie Jugas waren eerst alleen de patranas (thuishulp) en oma Eva thuis. Opa Vasil is onlangs overleden. Ze zijn 45 jaar samen geweest. Dochter Natasja was aan het werk. Ze is verpleegkundige in een oncologisch ziekenhuis. Ze pakt ook allerlei schoonmaakwerk aan om maar wat inkomsten in het gezin binnen te zien komen. Kleindochter Karolina was net even weg, maar werd gauw gebeld, want ze wilde ons ook graag ontmoeten. Zij kwam later hijgend binnen.

Eva is een overlevende van de Holocaust, hoewel ze veel niet bewust heeft meegemaakt. Ze is namelijk in 1941 geboren: *"Ik weet dat de Duitsers mij opgehaald hebben en naar een kamp in de buurt van L'vov hebben gebracht. Ik weet nog twee namen, tante Slava en oom Boris. Waarschijnlijk hebben die mij beschermd."*

Eva vertelde dat zij drie kinderen heeft: *"Eén zoon woont in Israël, hij heeft twee kleine meisjes, één zoon is overleden en mijn dochter woont hier met mijn kleindochter."* Eva zei eerlijk dat ze het nu beter heeft, nu haar man overleden is. Hij dronk heel veel. We spraken nog wat met Katerina, een heel lief en talentvol meisje. Toen ze drie jaar was heeft ze een oogoperatie gehad. Met één oog ziet ze niets. Haar vader heeft in die tijd het gezin verlaten.

Tenslotte lieten we toen nog een koffer en wat spullen achter, zoals kaas, stroopwafels, shampoo ed. en het boek van Jacob Damkani en wat brochures.

### Ouders kunnen niet naar Israël

We waren verrast dat we in het volgende gezin niet de moeder maar de vader aantreffen. Moeder Vitali bleek aan het werk te zijn, maar vader Sergei werd geacht in Israël te wonen, maar was blijkbaar teruggekomen.

*"Ik hou van vioolspelen, maar ik speelde ook voor de vreugde van mensen en voor God."*



Sergei wilde in Israël een nieuw leven opbouwen, samen met hun dochter Christina en daarna wilden ze Vitali met de andere kinderen, Natalja en Sergei over laten komen. De plannen bleken veranderd. Sergei zei: *"Christina is in Israël achter gebleven, zij zit in Israël in het leger, ik ben teruggekomen, en wil proberen ergens anders naar toe te gaan om geld te verdienen."*



Natalja en Sergei

Vitali kan en wil nu nog niet naar Israël omdat zij haar ouders niet alleen wil laten. Zij zijn oud en mogen niet naar Israël omdat ze niet Joods zijn. We lieten veel leuke spullen achter voor het gezin en voor de kinderen. Sergei ging nog met ons mee om de weg terug te wijzen. We gaven Sergei nog het boek van Jacob Damkani en Gods plan met Zijn volk, de brochure 'Kom naar huis'.

### Herdenking

Het was deze donderdag de dag van de Shoa. We kwamen net op tijd bij de plaats in het centrum waar een klein monument staat ter gedachtenis aan het getto van Uzgorod. Te midden van het straatrumoer en winkelend publiek werd een korte herdenking gehouden bij het monument. Hier in de buurt was vroeger de steenfabriek. Hiervandaan werden de Joden naar het station gedreven en in treinen weggevoerd naar vernietigingskampen. Vanaf deze plek zijn 37.000 Joden uit Uzgorod en omgeving weggevoerd.

Er werden kaarsen aangestoken, en de rabbi sprak een gebed uit. Er waren niet veel mensen aanwezig, zo'n 25 en overwegend alleen ouderen.

### Voor- en nadelen

's Avonds brachten we een bezoek thuis bij de directeur van Chesed, Michael Galin en zijn vrouw Inna, die tegenwoordig directrice is van het Joods Agentschap van de provincie Transkarpatië. Ina vertelde dat er heel veel aanvragen van mensen uit Oekraïne zijn, die naar Israël willen emigreren: *"In Transkarpatië zijn er wel 1000 bij mij gekomen, waarvan 250 mensen maar echt Jood zijn. Wanneer je van de derde generatie bent, mag je ook boven de achttien jaar naar Israël, maar van de vierde generatie boven de achttien niet meer."* Inna gaf ook aan dat ze naar de mensen eerlijk wil zijn: *"Een man*

*van 67 jaar wilde ook gaan. Ik zei eerlijk tegen hem, dat er voor- en nadelen zijn. Dat hij alleen niet kan leven, omdat je zonder loon geen flat kan betalen. Daar staat tegenover dat medische hulp en medicijnen gratis zijn."* Michaël deelde ook met ons de grote zorgen die er zijn m.b.t de toekomst van het bestaan van de Cheseds door heel Oekraïne: *"Van de 250 kantoren, moeten er 20 overblijven, waarvan vier hoofdkantoren, in Dnepropetrovsk, Kiev, Odessa en L'vov."* De oorzaak hiervan is dat er maar heel weinig Holocaust overlevenden over zijn en de hoofdsponsor en 'baas' JOINT in Amerika wil zich meer richten op projecten in Israël zelf.

Voor Stichting Roechama zal dat kunnen betekenen dat steeds meer gezinnen een beroep op de Stichting zullen doen.



Kaart van Transkarpatië

### Niet naar het Oosten

Op vrijdag reden we naar Beregova, waar Ernst ons al opwachtte. Met hem gingen we naar verschillende gezinnen of alleenstaanden. Allereerst bezochten we de wees Vasil, wiens moeder overleed en wiens vader totaal niet naar hem omkijkt. Sinds zijn oma overleden is, een aantal jaren geleden, heeft Vasil geen directe familie meer. Hoewel het praten moeilijk is, omdat Vasil geen Engels of Russisch kent, kunnen we via Ernst toch heel goed communiceren. Vasil is zijn werk kwijt geraakt. Hij moet nu zijn dienstplicht vervullen: *"Omdat hij geen Russisch en Oekraïens begrijpt, sturen ze hem niet naar het oosten,"* vertelde Ernst, *"hij moet nu hier in het westen zijn dienstplicht vervullen, in de grensplaats Tsjop."*

Vasil heeft wel een gesprek gehad met het consulaat. Er is nog meer geld nodig voor documenten.

Er zijn nog ontbrekende documenten nodig, zoals het geboortebewijs van zijn opa. Om wat geld te verdienen zou Vasil naar Hongarije kunnen gaan om daar te gaan werken, maar hij kan alleen licht werk doen, zoals schilderen.

We hadden nog een gezellige tijd, met het aanbieden van de koffers en tas met spullen, ook van de sponsor en met een fotosessie natuurlijk.

Ernst sprak later zijn zorg uit, toen we hem alleen spraken: *"Vasil toont weinig initiatief. Hij heeft ook moeite met het leren van de taal, om zo verder te kunnen komen."*

### Anna en Joera

We troffen Joera Weishaus niet thuis, wel zijn moeder zoals gewoonlijk. Zij ontving ons heel hartelijk. Het was voor het eerst dat zij hun sponsors, de familie Visser, ontmoette. Ze kende de namen al wel. Jammer



Herdenking Shoa, met rechts in pak Michael Galin



Vasil

dat Joera er niet was: *"Joera werkt in Tsjechië. Hij werkt daar zonder vrije dagen 12 – 16 uur per dag. Voor een dag werken krijgt hij 75 Grivna (iets meer dan € 3,-) Eind mei komt hij terug."* Omdat Anna's man, die 12 jaar geleden overleed, alleen Joods was en zij niet,

**"Joera werkt in Tjechië. Voor een dag werken krijgt hij 75 Grivna (3 euro)"**

mag zij niet naar Israël. Joera behoort tot de tweede generatie en heeft wel recht om te gaan. Anna mag wel als gast op bezoek, maar ze zal nooit een status krijgen: *"Hij heeft goede documenten, maar in Israël zal hij altijd een vertaler nodig hebben, omdat hij geen Engels en Russisch spreekt. Er woont al wel een nichtje daar."*

Naast de koffer en kadootjes gaven we Anna ook een mooie Russische Bijbel. We raadden haar aan daar vaak in te lezen.

#### **Mijn vrouw wil wel lopend**

Het volgende bezoek was bij Valery (1946) en zijn vrouw Zoja (1956). Ze erfden het huis van Zoja's moeder in Beregova, terwijl ze in Chmelnitsky woonden. Ze verhuisden, maar het huis bleek helemaal leeg gehaald, door een zus van Zoja. Zij had drie maanden helemaal niets gezegd over het overlijden en ondertussen het hele huis leeggehaald. De Joodse gemeenschap heeft geholpen met meubels e.d. Er was ook geen water en gas. Daarom stoken ze hout.



Familie Visser samen met Anna

Een gasfornuis kregen ze ook.

Valeri is officier in het leger geweest. Hij diende in Afghanistan en Tsjernobil. Valeri vertelde dat hij 83 dagen in de zone van Tsjernobil heeft gewerkt: *"Je kreeg ook een goed loon. Van de 17 mensen waar ik mee werkte zijn er nog maar twee over. De hoofdluitenant, die arts was, zei: "Je moet rode wijn drinken anders ga je dood." Tot mijn veertigste had ik niet gedronken, maar ben toen begonnen met rode wijn te drinken."*

In Beregova vond hij zijn vrouw. Valery heeft veel problemen met zijn gezondheid: hart, maag en andere problemen. Zoja's gezondheid is ook slecht. Ze heeft problemen met haar lever en nieren. Toch werkt ze. Ze was ook niet thuis omdat ze aan het werk was in de naaifabriek.

Valery vertelde dat zijn zoon en schoondochter al twintig jaar in Israël wonen: *"Ze hebben een dochter, dat is dus onze kleindochter."* Ze hebben ook nog een dochter, die alleen is gebleven.

Valery moest bekennen dat hij ook naar Israël had gekund: *"Al mijn vrienden gingen, maar ik had gratis geleerd, dus zou ik dat allemaal hebben moeten terugbetalen als ik had geëmigreerd. Mijn vrouw zou er wel lopend naar toe willen."* Voor ons was het aanleiding om iets te vertellen over het plan van God m.b.t. Zijn volk. We eindigden het bezoek met een tas met kadootjes achter te laten en ook het boek van Jacob Damkani.

#### **Als een dronken man**

Karl en Veronika Rosenberg genoten heel erg van het bezoek dat we hen brachten en ook van de presentjes van het sponsorgezin met vier kinderen. We merkten wel dat Karl verder achteruit was gegaan. Hij praatte nog moeilijker dan de vorige keer en hij begreep ook



Karl en Veronika

alles minder goed.

Karl heeft evenwichtstoornis en komt nu helemaal niet meer buiten; *"Ik loop als een dronken man. Ik ga soms naar het balkon, daar heb ik een goed uitzicht."*

Toen Karl nog wel buiten kwam en moeilijk liep, zeiden de mensen soms tegen Veronika: *"Ik zag je man weer lopen, wat was hij weer dronken."* Veronika liet vol trots de kaarten zien die ze gehad heeft uit Nederland. Het waren er werkelijk heel veel. We praten enige tijd gezellig met elkaar. Daarna lazen we nog uit Gods Woord. Het was een fijn bezoek.

#### **Sjabbatviering**

Dit was ons laatste bezoek in Beregova. We bedankten Ernst voor zijn begeleiding en reden de weg terug naar Uzgorod. Na ons opgeknapt en omgekleed te hebben, reden we naar het hotel op de heuvel. Daar had Nadya alle mensen van Zhyttia uitgenodigd voor de sjabbat-

viering in een houten gebouwtje. Het was er heel gezellig en feestelijk. Deze viering werd opgeluisterd door de muziek en zang van het gelovige gezin van Zhenja, Natalja en hun twee kinderen Alina en Mark. Zhenja gaf een getuigenis hoe zij er door God toe gebracht waren als gezin Aliya te gaan maken. Zhenja is Joods, hij is van de derde generatie en zijn kinderen zijn nog geen achttien, dus kunnen zij nu nog mee naar Israël. We zongen verschillende liederen met elkaar. Wim bracht een Woord m.b.t. onze positie in de Messias. Hij stelde de vraag: *"Heeft onze Pesachviering ons veranderd? Leven we als bevrijde mensen, bevrijd van zonde en slavernij?"*

Na de viering en de opening van de sjabbat werd er een volledig diner geserveerd. Als Stichting Roechama boden we dit aan. Het was allemaal voor in totaal een prijs van



€130,- Alle 30 aanwezigen genoten van deze heerlijke avond. We namen afscheid van Zenja en zijn gezin, en gaven een stuk kaas en voor alle vier hadden we een boek.

### Baptistenkerk

Hierna haalden we Mirosha en Vadiem en Gobica op. We gingen met elkaar naar de gebedsavond van hun baptistenkerk. Wim mocht daar na de gebeden een boodschap brengen m.b.t. de houding van de kerk naar de Joden. Hij vertelde dat er in de Transkarpaten 100.000 Joden zijn weggevoerd. Van hen hebben maar enkele duizenden het overleefd: *"Er waren toch ook toen veel ware gelovigen, wat hebben zij gedaan voor hen?"*

Vanuit de kerkgeschiedenis werd aangetoond dat velen in de kerk met een geest van antisemitisme zijn besmet geraakt. Ook haalde Wim aan wat er in het boek Openbaring is geopenbaard over het oordeel van God over zoveel onschuldig vergoten bloed.

Er werd aandachtig geluisterd en er werden brochures meegenomen; aan verschillende jongeren reikten we ze zelf uit.

Na de dienst ging de familie Visser nog even op bezoek bij Ludwig, om hem te vertellen dat zij besloten hadden hem te gaan sponsoren. Hij was ontroerd door zoveel aandacht en steun.

### Dode mensen op mijn schouder

Op zaterdagmorgen konden we wat uitslapen. Daarna deden we met Zhyttia nog een paar bezoeken bij mensen waar we door de week niet aan toe gekomen waren. Eerst bezochten we Jacob in Moekatsjevo, een overlevende van de Holocaust, die in zijn leven heel veel geleden heeft. Op de vraag hoe het met hem ging zei



hij: *"Mijn benen en tenen doen zo zeer. Ik heb zoveel gewerkt. Iedereen vroeg mij altijd voor van alles."* Ook het leven in de kampen heeft hem getraumatiseerd: *"In het concentratiekamp Mauthausen was het verschrikkelijk zwaar. Ik zag al die doden, zij moesten gecremeerd worden. Soms moest ik dode mensen op mijn schouder nemen."*

Jacob groeide op als wees in een weeshuis: *"Ik heb daar heel veel moeten verdragen. Als ik daar aan terug denk."* Jacob zweeg even: *"Toen ik in de kampen zat, heb ik overleefd omdat ik verschillende talen geleerd had. Zo hebben de Duitsers mij gevraagd te vertalen en later toen de Russen kwamen, moest ik ook vertalen. Zij waren zo wreed."*

Jacob kreeg een pakketje van de sponsor met foto's van de kinderen, dat maakte hem weer blij. We lazen voor Jacob ook uit het Woord van God.

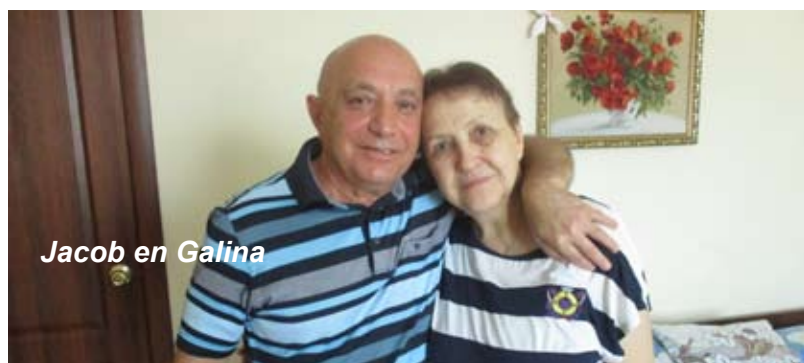
### Onder Gods bescherming

In Moekatsjevo wonen ook Jacob en Galina, die gevlucht zijn uit Oost-Oekraïne. Zij verwelkomden ons allerhartelijkst. Op de tafel stonden de heerlijkste gerechten; ook een speciaal visgerecht, dat Jacob zelf gemaakt had. Jacob was zo opgeruimd, ondanks de omstandigheden: Galina heeft kanker en ze zijn alles zijn kwijt geraakt. Jacob vertelde: *"Ik had een goede zaak met een kantoor, garage, land. We dachten na een poosje weer terug te kunnen, maar dat is onmogelijk. De oorlog duurt maar door. Het is een heel wrede oorlog. Vannacht is er weer gebombardeerd in Donetsk. Mijn zus heeft weer in de kelder moeten zitten."*

Jacob sprak vooral ook over het referendum. Hij begreep helemaal niets van de uitslag: *"Als je weet dat de Russen een vliegtuig uit de lucht hebben geschoten en dat Oekraïne bedreigd wordt door Rusland, dan verwacht je toch dat jullie achter ons staan,"* zo redeneerde Jacob heel logisch. We legden hem uit dat maar 20 % tegen gestemd heeft en dat vooral gebeurde vanuit een anti-Europa sentiment.

Jacob was blij dat de oorlog de Oekraïners één gemaakt heeft: *"Poetin is daar bang voor, hij wilde Oekraïne uit elkaar drijven, maar als het volkslied gezongen wordt, staan wij hand in hand."*

Het was erg gezellig, ook door de humor die Jacob heeft en de anekdotes die hij vertelde. Toch was het ook heel



serieus. We hadden al eerder opgemerkt dat God bijzondere bemoeienis met Jacob heeft getoond in het verleden. We spraken over vertrouwen op God, toen zei Jacob: *"Er is een gezegde dat zegt; je moet op God vertrouwen, maar daarnaast ook zelf wat doen. In het ziekenhuis zeiden ze tegen Galina, dat er geen betere medicijn meer voor haar was. Toen zei ik: "Er is nog zeker iets." Toen is de arts gaan zoeken en zoeken en kwam hij met een middel uit Amerika, dat weliswaar heel duur is, maar wat wel goed aanslaat. Ik had die gedachte en het bleek dat het zo was."*

Wim reageerde dat God ook ons gedachten geeft en onderwijs hoe we het moeten doen. Wim sloeg zijn Bijbel open in Jesaja, waar precies dit ook staat, in Jesaja 28:23-29, dat achter alles wat we doen, Gods wijsheid staat: *"Zijn God onderwijst hem over de juiste wijze (26a)... Ook dit gaat uit van de HEERE van de legerscharen.(29a)"* Jacob, die hierdoor getroffen was, herinnerde zich opeens wat hem in India was overkomen: *"We waren met een groep in India. Toen kwam er een hindoe vrouw naar ons toe en die wilde ons 'tekenen' met de rode stip. Toen ze bij mij kwam, zei ze:*

*"Nee, jou kan ik niet doen. Jij bent onder Gods bescherming." Wij vroegen: "Was dat omdat jij Jood was misschien?" "Nee," zei Jacob, "er waren meer Joden en die kregen wel die stip."*

Wij gingen hier op door, dat God ook de Jacob uit de Bijbel kende voordat hij zelfs geboren was:

*"God heeft jou op het oog. Hij wil ook dat jij Hem leert kennen."* zeiden we.

We bespraken nog over de spuiten die Galina nodig heeft. Zij zijn erg duur; ongeveer €1500 per spuit, die in drie keer gegeven wordt. Chesed heeft de eerste betaald. Jacob zei dat hij wellicht een krediet moest nemen, waarop wij direct reageerden: *"Doe dat nooit, dat kost zoveel (de rente is meer dan 20% in Oekraïne), wij zullen kijken of we wat kunnen doen."*

(Ondertussen is door sponsors van Roechama zoveel gegeven dat er al bijna drie spuiten gekocht kunnen worden)

We baden nog samen om gezondheid voor Galina. Ook Jacob deed in dat gebed mee. Mag de Naam van Jesjoea verheerlijkt worden in dit gezin.

### Afscheid

Voor ons was het tijd om afscheid te nemen. Eerst van Jacob en Galina en later ook van Nadya en Vanya en het hele team van Zhyttia. We aanvaardden de terugtocht. Deze verliep heel voorspoedig, zodat we 's avonds al thuis waren.

We mochten terugkijken op een bijzondere drukke maar ook rijk gezegende week door alle bezoeken en contacten en hulp die we mochten geven.

Aan onze hemelse Vader komt alle dank en eer toe. Hij is de God van Israël, Die Zich ontfermt over Zijn volk en wij mogen arbeiders Zijn in de wijngaard van onze Heere Jezus en uitdelers van de menigerlei genade van God.



*We namen afscheid van Nadia, Galina en Vanya van Zhyttia*

## Reis Letland

*We reisden op donderdag 19 mei naar Letland op uitnodiging van Vladimir, de messiaanse vooranger van Minsk in Wit-Rusland. Hij heeft daar verschillende contacten en wilde dat wij daar een seminar zouden houden met als hoofdonderwerp, de 'houding van de kerk ten opzichte van de Joden en haar gevolgen'. Vladimir kwam zelf met een groep van 45 mensen van verschillende kerken uit Minsk, ook naar Riga. Hij had gevraagd of wij voor het weekend voor het voedsel zouden kunnen zorgen. De meeste mensen van de groep uit Wit Rusland hebben het niet breed of lijden gebrek. De messiaanse gemeente Nieuw-Lekkerland gaf ruimhartig hiervoor. Er was na het weekend zelfs zoveel over dat elke Witrus nog een tasje met producten mee naar huis kon nemen. Bovendien hadden we een dertigtal koffers en tassen vol kleding bij ons. Daar konden ze volop passende kleding uithalen om mee naar huis te nemen.*

## Doordrenkt van bloed

Voordat we de reis maakten hadden we ons al verdiept in de geschiedenis van Letland en dan met name in de houding van de Letten naar de Joden tijdens de Holocaust. Het boek *'The murder of the Jews in Latvia 1941-1944'* geschreven door een getto overlevende van Riga, Bernhard Press, was hierbij leidraad. Het heeft ons geschokt wat we te weten kwamen. De bodem van Letland is doordrenkt van onschuldige Joods bloed en dat niet alleen door de hand van de Nazi's. Integendeel, de Letlanders hebben hun haat ten opzichte van de Joden op gruwelijke wijze botgevierd. Het sluimerende, eerst nog niet agressieve antisemitisme in Letland, werd bruut wakker geroepen in de dertiger jaren van de vorige eeuw toen de verspreiding van het dolzinnige antisemitisme vanuit Duitsland ook de Baltische Staten bereikte. Een groot gedeelte van de bevolking was na de aanval van Duitsland op Rusland en de Baltische Staten in de zomer van 1941, direct bereid met de Duitse executieploegen samen te werken. Letten die hier niet in betrokken waren, keken onverschillig en ongevoelig of zelfs met opgetogenheid toe, toen hun 'vrienden' en 'buren' de graven werden ingedreven.

## Gruwelijke daden

Zelfs nog voordat de Duitsers in Riga, de hoofdstad, aankwamen waren de slachtpartijen al begonnen, onder leiding van twee fascistische Letse organisaties: de Perkonkrusts en de Aizsargi. Een ongecontroleerde en onbeheerste slachtpartij begon en duurde een paar jaar voort. In de straten, in winkels, in fabrieken en werkplaatsen werd op Joden gejaagd. Joden werden uit hun slaap opgeschrikt en in hun bed doodgeschoten. Mannen, vrouwen, kinderen en oude mensen werden de bossen ingedreven aan de rand van grote en kleine steden. Zij werden gedwongen massagraven te graven of neergezet aan de rand van de graven en bij honderden en duizenden neergeschoten. Anderen werden in gevangnissen opgesloten en daar gedood. Pasgeboren baby's en heel jonge kinderen werden met hun hoofden tegen de muur geslingerd of in de lucht gegooid en als 'kleiduiven' geschoten of aan de bajonetten gespietst. Het hart van de terreur in de hoofdstad Riga was het politiehoofdbureau. Op de binnenplaats werden honderden Joden bijeengedreven en gemarteld voor de lol. Ze werden ten bloede toe geslagen of zelfs ten dode toe. Oude mannen werden bij hun baard rondgetrokken of gedwongen het trottoir met hun baard of met tandenborstels schoon te maken. Vrouwen werden gedwongen zich te ontkleden, werden gruwelijk vernederd en verkracht.

## Levend verbrand

Litouwse Joden, die naar Riga waren gevlucht uit angst voor de Duitsers, hadden een schuilplaats gevonden in de kelder van de Grote Koor Synagoge. Op 4 juli 1941 dreven de Letse politiemensen de Joden uit de omliggende huizen ook deze kelder in en staken toen het gebouw in brand. De Heilige Geschriften werden in stukken gescheurd en in de vlammen geworpen. Bewakers met machinegeweren omringden de synagoge en schoten iedereen neer die probeerde te ontsnappen. Het schreeuwen van de brandende slachtoffers kon over een

grote afstand worden gehoord en vervulde de mensen van de omliggende huizen met afschuw. Sommigen van hen verlieten hun huizen omdat zij elke nacht nog het kribben schenen te horen van de brandende menselijke slachtoffers. Het geschatte aantal verbrande Joden ligt op 500.

Zo werden op één na alle synagogen van Riga verbrand, meerdere met Joodse mensen erin. De enige synagoge die aan verbranding ontsnapte, was de Peitavas synagoge in het oude gedeelte van de stad. Niemand durfde



Monument Grote Koor Synagoge

hem in brand te steken, omdat deze synagoge dicht bij andere gebouwen stond o.a. naast de 'Kerk van de Reformatie'. Toch werd ook deze synagoge ontheiligd; het werd tot een paardenstal gemaakt.

## Slachthuis

We kunnen het ons niet voorstellen en het is onbeschrijfelijk maar vooral verbijsterend en hartverscheurend wat er allemaal gebeurd is in Letland, net als overigens ook in Litouwen en Oekraïne. Wat een bloedschuld is er in dit land, om van te huiveren.

Binnen een half jaar was bijna de gehele Joodse bevolking van Letland, ongeveer 75.000 mensen, afgeslacht. En in het verloop van de oorlog nog eens 100.000 Joden. Vanuit heel Europa, vooral ook uit Duitsland zelf, werden Joden gedeporteerd naar Letland en daar vermoord. De Nazi's kozen Letland als 'slachthuis' en de Letten als hun medebeulen. De berekeningen van de Duitsers bleken correct. Vele Letten bleken bloeddorstig antisemitisch. En dat in een land waarvan meer dan de helft Luthers was en een kwart Rooms.

## Aankomst

We reisden anderhalve dag om de ruim 1900 kilometer naar Riga af te leggen. Vrijdag net na de middag kwamen we aan in een gehuchtje buiten de stad Riga, hartelijk verwelkomd door Valdimir en de groep uit Wit Rusland waaronder enkele Holocaust overlevenden. We maakten kennis met Aleksei, de gastheer van het 'vakantieoord'. We waren net op tijd, zodat de koks in de keuken het "abeed", het warme middagmaal, konden klaarmaken van onze meegebrachte producten.

## 'Kerk van Jezus straat'

We reden met de grote bus mee, waarmee de groep uit Wit-Rusland gekomen was en maakten een rondrit en rondwandeling door het centrum van de stad Riga, dat in de oorlog niet is gebombardeerd. Een prachtige stad met veel oude typische gebouwen. Maar ons doel was vooral iets te zien van het 'Joodse verleden'. Er is een

heel groot getto geweest in de stad, maar daar is weinig meer van te zien. Wat wel zichtbaar was, was de plek waar de eerder genoemde verbrande Grote Koor Synagoge gestaan heeft. Op deze plaats is 15 jaar geleden een monument verrezen; stukjes muur die de plaats markeren met op de muur in de hoek een gesmede Menorah met Davidsster. Opvallend dat deze grootste synagoge omringd is door vele kerkgebouwen, ook Lutherse; verbijsterend en beschamend. De straat tegenover de synagoge is 'Kerk van Jezus straat' genoemd. Vladimir bedekte zijn hoofd en we zongen met hem mee; *Kadosh, kadosh, kadosh, Adonai Elohiem Zebaoth, Asher Haja, v'Hove v'Javo. (Heilig, heilig, heilig, Heere God van de Legerscharen, Die was en Die is en Die komen zal)*

### Een eeuwige naam

Er was ook nog een monument, een schuin kolossaal groot betonblok dat dreigt neer te storten. Het wordt tegengehouden door zeven betonnen platen met daarop de namen van



'rechtvaardige uit de volken'. Die hebben a.h.w. verhinderd dat het Joodse volk totaal verpletterd is. Op één plaat van het monument staat een tekst in het Hebreeuws en Lets, Jesaja 56: *"Een eeuwige naam zal Ik ieder van hen geven, een naam die niet uitgewist zal worden."*

### Zanis Lipkes

Eén naam heeft ook een gezicht gekregen op het monument, Zanis Lipkes zijn portret is ingebeiteld. Deze held, vergelijkbaar met de bekende Schindler, heeft samen met zijn vrouw en hun zonen vele Joden het leven gered. Hij verborg hen in kelders van verschillende huizen, waar hij hen zelf voedsel bracht. Na enige tijd smokkelde hij hen de stad uit en bracht ze onder bij betrouwbare mensen op het platteland. Bijna al deze Joodse mensen, ongeveer vijftig, overleefden de oorlog. Lipke heeft met



Holocaustoverlevende met Vladimir



Monument 'Een eeuwige naam'

eigen hand een boom mogen planten bij Yad Vashem. Daar werd ook een herdenkingsmunt voor hem geslagen.

### Leonid

We reden terug naar het conferentieoord. Daar ontmoetten we de messiaanse voorganger Leonid met zijn helper Sasja. Leonid heeft veel moeilijkheden in zijn leven doorstaan; zijn zaak ging failliet, zijn vrouw verliet hem en een dochter overleed aan kanker. Zij was in verwachting toen de kanker openbaar kwam. Iedereen raadde haar aan, de baby te laten aborteren, maar dit weigerde ze. Het kind is geboren en direct daarna, terwijl zij en haar man hun zoontje de handen oplegden, is zij gestorven. De jongste zoon van Leonid woont in Israël en dient in het leger.

Hoewel Leonid niet van plan was de volgende dag op het seminar te komen, omdat hij zelf in zijn gemeente een dienst had, kwam hij toch.

### Opwekking

De sjabbat werd geopend en we genoten van een heerlijk maal. Ondertussen ontmoetten we ook een vrouw Eva en haar vriendin. Eva wist te vertellen dat er in Letland vroeger een grote opwekking is geweest als gevolg van de zendingsijver van de Hernhutters. *"Zelfs ons volkslied is toen ontstaan. God heeft het ons gegeven. Het is een gebed om Letland te zegenen. Heel veel Letten weten dit niet, omdat onze regering zonder God leeft."* Eva en haar vriendin verlangen naar een nieuwe opwekking en zijn beiden op zoek naar meer verdieping van het geloof en terugkeer naar de wortels van het geloof. We hadden goede gesprekken en konden ook veel delen; ze waren beiden hongerig. Zij volgden de volgende dag ook het onderwijs op het seminar.

### Boodschap van hoop

Op sjabbat gaven we in drie delen onderwijs aan de groep uit Wit Rusland aangevuld met zo'n tien anderen uit de omgeving. Het ging over de houding van de Letten t.o.v. de Joden in de oorlog, over het antisemitisme in de kerkgeschiedenis met name bij de kerkvaders en Gods oordeel over het onschuldig vergoten bloed van o.a. het Joodse volk. Na alles wat we nu weten over wat er met de Joden in Oost-Europa is gebeurd, kunnen we Gods oordeel over 'de vrouw dronken van het bloed' met de naam Babylon op haar voorhoofd, beter begrijpen. Het derde onderwerp ging helemaal over het aanstaande Koninkrijk van God. Deze boodschap heeft iedere gelovig nodig om te kunnen standhouden en de moed niet te verliezen in een wereld die steeds duisterder en goddelozer wordt.

Op het seminar was ook Ilze aanwezig, een jonge vrouw, die verbonden is aan de ICEJ in Letland. Ilze

“Mensen, vergeet dit niet!  
Praat erover, schrijf het  
allemaal op!”

woont in Ventspils aan de Baltische Zee. Zij was erg bemoedigd door de boodschap: “Deze boodschap geeft mij weer hoop.” Zij vertelde dat de bodem van Letland erg hard is, juist vanwege de ontkenning dat zoveel Letten betrokken waren bij het uitroeien van de Joden: “Er wordt al 15 jaar gebeden om een opwekking, maar hij komt niet.” Ilze wil met anderen overleggen om misschien opnieuw een seminar te beleggen en dan in het westen van Letland.

### Salaspil

Aan het eind van de middag gingen we nog met de bus naar twee gedenkplaatsen. Eerst naar Salaspil 18 kilometer ten zuidoosten van Riga, waar een concentratiekamp is geweest, hoewel het officieel een doorgangskamp was. Joden, krijgsgevangenen Russen en politieke gevangenen werden hier ondergebracht. Het terrein lag langs de spoorlijn vanuit Riga. De 38 barakken zijn door Joodse dwangarbeiders gebouwd. Het aantal doden in dit kamp is niet exact bekend; waarschijnlijk meer dan 40.000 mensen stierven hier van honger, dorst, kou en door ziekte.

De Letse regering heeft jarenlang het bestaan van dit kamp als vernietigingskamp ontkend. Pas in 1967 is er aan het begin van het terrein een herdenkingsmonument gebouwd, een enorm betonblok, waar je onderdoor loopt. Er staat op dat dit de scheiding is tussen de levenden en de doden. We liepen over het enorme terrein langs nog meer betonnen herdenkingsmonumenten naar het monument ter herinnering aan de omgekomen kinderen. In één hele grote barak zaten Joodse kinderen gevangen, die geen ouders hadden of die bij hun ouders waren weggerukt. Ze werden gebruikt als bloeddonors voor het Duitse militaire ziekenhuis. Duizenden kinderen (schattingen lopen uiteen van 2800 tot 12.000) zijn omgekomen door tyfus, mazelen en andere ziekten. We legden knuffels neer bij het monument en zongen ook het ‘Kadosh’.

### Rumbula

Daarna reden we naar het beruchte bos van Rumbula op acht kilometer afstand van Riga. Hier hebben zich verschrikkelijke drama's afgespeeld. De Duitse Gestapo heeft hier, samen met Letse commando's en politiemensen, in twee dagen tijd 30.000 Joden vermoord en in zes grote massagraven begraven, op last van Himmler uitgevoerd door Friedrich Jeckeln. Op 29 november, sabbat, werden eerst de arbeidsgeschikte Joden gescheiden van de rest van de gettobewoners. 's Avonds en 's nachts werd bijna de helft van de Joden in het getto, vrouwen, kinderen en oude mannen, voortgedreven door de sneeuw vanuit Riga naar het bos van Rumbula acht kilometer verderop. Tussen een cordon door van 1700 bewakers, waaronder 1000 Letten, gingen de

Joden hun gewisse dood tegemoet. Hun meegezeulde koffers moesten ze neerzetten, hun jassen moesten uit en daarna al hun kleding. Naakt moesten ze met de buik in het massagraf gaan liggen of op het lichaam van een stervende of dode. Daarna kregen ze een schot in het achterhoofd. Twaalf scherpschutters deden hun gruwelijk werk, zij werden steeds afgewisseld door anderen. In de avond zijn ze opgehouden. 15.000 Joden werden zo in één dag tijd vermoord of levend begraven. Op 8 december volgde de andere helft van het getto, weer zo'n 15.000 Joden. Hier in Rumbula vond één van de grootste slachtingen van de 2e W.O. plaats.

### Vergeet dit niet

Simon Dubnov, een Joodse historicus, werd voor de tweede slachtpartij van zijn bed gelicht in het getto. Hij moest naar een klaarstaande bus lopen, omdat hij ziek was. Omdat het niet snel genoeg ging werd hij door een Letse bewaker in het achterhoofd geschoten. Voordat dit gebeurde riep hij: “Mensen vergeet dit niet, praat erover, schrijf het allemaal op.” Dit is ook wat wij nu zien als onze opdracht: het door te geven.

De plek is nu een plaats van herdenken. Zes rechthoekige velden markeren nu de massagraven. In het midden aan het begin van de plek staat een Menorah en daarom heen talloze kleine stenen, in de vorm van een grote davidsster neergezet, als symbool van blij-



vende herinnering aan de slachtoffers. We kregen van onze gids Aleksey nog uitleg en ook hier zongen we het Kadosh.

's Avonds na het avondeten, luisterden we nog naar het verhaal van een holocaustoverlevende. Natasja Adovska had de oorlog als kind overleefd. Ze werd geboren in 1937. Als kind kwam ze in het concentratiekamp Salaspil en daar werden er ook door de Nazi's experimenten op haar gedaan. Natasja is ook een keer wonderlijk gespaard. Toen woonde ze in het dorpje Vitebsk Haar moeder ging 's nachts wel eens buiten naar de WC. Op een nacht begon Natasja zo te huilen dat haar moeder haar meenam, hoewel ze dat nooit eerder gedaan had. Juist toen viel er een bom op hun huis, precies op de plaats waar Natasja en haar oma sliepen. Oma was overleden. Het is een wonder van God dat Natasja juist die nacht mee wilde.

Natasja is een gelovige vrouw en haar familie heeft ook geholpen het Evangelie in Rusland te verspreiden.



Kindermonument Salaspil

## Nieuwe adopties

### Barmhartige Samaritaan

De volgende morgen reede we zo'n 50 kilometer naar het zuiden, naar de plaats Jelgava. In de gemeente van 'De Barmhartige Samaritaan' o.l.v. Rayvo, gaf Wim onderwijs over hetzelfde onderwerp als op het seminar. Ook de groep uit Wit Rusland voegde zich er nog bij. In anderhalf uur werd een 'totaalboodschap' gebracht over verleden en toekomst; de houding van de kerk, Gods oordeel hierover en de komst van het Koninkrijk.

### Antisemitisme

De oproep om af te rekenen met het antisemitisme in eigen hart of familie, riep een getuigenis op. De vrouw van de voorganger kwam naar voren en vertelde dat haar oma de Joden haatte. Op een keer nam ze een stukje brood af van een hongerige Jood. Jaren later werd ze ziek, ze kreeg maagkanker en kon geen brood of ander eten binnen houden. Deze vrouw zag verband met wat haar oma gedaan had en zei dit ook tegen haar. Haar oma bekeerde zich en vond vergeving.

We lieten een paar boeken achter en ook tientallen brochures van hoofdstuk 5. Rayvo beloofde dat hij deze brochure aan andere voorgangers zal uitreiken met name ook aan een aartsbisschop van de Lutherse kerk: *"Deze bisschop wil er niet aan dat er ook Letten betrokken waren bij het vermoorden van de Joden. Zelfs toen ik samen met een overlevende naar hem toeging en de overlevende getuigde hoe hij oog in oog gestaan had met een bekende Let, die bij de moordpartijen aanwezig was, geloofde hij het niet,"* Rayvo voegde eraan toe: *"Niet vreemd dat hij nu ook achter de Palestijnen staat en Israël veroordeelt".*

### Dankbaar

Het was tijd om terug te gaan naar huis. Nieuwe deuren zijn open gegaan en nieuwe contacten zijn gelegd. We zijn dankbaar en prijzen de Heer voor deze bijzondere reizen.

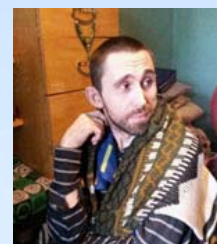
*"Verlos Uw volk en zeg en Uw eigendom. Weid hen en draag hen tot in eeuwigheid."* Psalm 28:9

**Zoals altijd kregen we ook deze keer nieuwe hulpvragen. Voor onderstaande personen zoeken we nog een sponsor. Bent u geïnteresseerd?**

**Stuur een email naar [info@roechama.nl](mailto:info@roechama.nl)  
Zie voor deze en meer adopties onze website.**

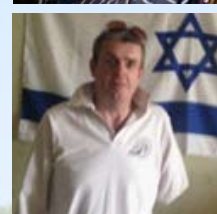
### Zhenja

Dook in ondiep water en kreeg een dwarslaesie.



### Dimitri

Woont in Wit-Rusland, heeft maar één arm en kan geen werk vinden. Gelooft in Yeshua.



### Margarita

Heeft diffuse sclerose, kan alleen met krukken lopen.



### Jaroslav

Aangevallen door hooligans en veel botten gebroken; veel operaties nodig.



### Valodja

Leeft van een klein pensioen en eet in de eetzaal van Chesed.



## Stichting Roechama

Claes de Jongestraat 31  
2957 AD Nieuw-Lekkerland  
Tel: 0184-683478  
E-mail: [info@roechama.nl](mailto:info@roechama.nl)

IBAN : NL54 RABO 0362 4394 86  
BIC : RABONL2U  
KvK nr: 24358678  
RSIN nr : 813093867

[www.roechama.nl](http://www.roechama.nl)

